

**«8D02209 – Шығыстану» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған
Морякова Малика Темирхановнаның «Түрік тарихнамасындағы Орталық Азия түркітілдес көшпенділерінің мәдени дәстүрлері»
тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми**

РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ПІКІРІ

р/н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	Морякова Малика Темирхановнаның «Түрік тарихнамасындағы Орталық Азия түркітілдес көшпенділерінің мәдени дәстүрлері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы ғылымды дамытудың өзекті бағыттарына және мемлекеттік бағдарламаларға толық сәйкес келеді. Зерттеу жұмысы «8D02209 – Шығыстану» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу мақсатында, мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын докторантура аясында орындалған. Диссертация Қазақстан Республикасы Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен 2021–2023 жылдарға арналған ғылым дамуының басым бағыттарына толық сәйкес келеді. Соның ішінде, «Ұлттық бірегейлікті сақтау және нығайту», «Гуманитарлық ғылымдар саласындағы іргелі және қолданбалы зерттеулер», «Мәдени және тарихи мұраны зерттеу, сақтау және насихаттау» бағыттарымен сәйкес келеді. Сонымен қатар, диссертацияның мазмұны ҚР ҒЖБМ Ғылым комитеті бекіткен 7.2 «Гуманитарлық ғылымдар саласындағы іргелі, қолданбалы және пәнаралық зерттеулер», соның ішінде 7.2.6 «Қоғамды жаңғырту жағдайындағы тарих пен мәдениеттің, әдебиет пен тілдің, дәстүрлер мен құндылықтардың ортақтығы» тармағымен де толық сәйкес келеді.

			Ғылыми жұмыста XX ғасырдың 20-жылдарының екінші жартысынан бастап түрік тарихнамасында Орталық Азиядағы көшпелі түркі халықтарының мәдени дәстүрлері мәселелері қарастырылады. Мәселені диссертацияны жазу барысында М.К.Ататүрік реформалары кезеңінде Түркияда ұлттық тарих ғылымында қалыптасқан идеологиялық және методологиялық негіздерімен байланысты зерделейді. Ғылыми зерттеуде сонымен бірге мәдени дәстүр ұғымы кеңінен талданып, оның этностың тұрмыс-тіршілігі, дүниетанымы, әдет-ғұрпы мен сыртқы мәдени ықпалдардың өзара байланысы арқылы қалыптасатыны жан-жақты ашуға ұмтылыс жасалады.
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Морякова Малика Темирхановнаның диссертациялық жұмысы жоғары ғылыми маңызға ие және отандық ғылымның дамуына елеулі үлес қосады. Зерттеу барысында түрік тарихнамасында сирек пайдаланылған әрі ғылыми айналымға толық енгізілмеген түрік зерттеушілерінің еңбектері жүйеленіп, ғылыми айналымға тартылған. Бұл өз кезегінде зерттеу тақырыбының деректік және тарихнамалық базасын кеңейтуге мүмкіндік береді. Диссертациялық жұмыста түрік тарихнамасындағы Орталық Азия түркітілдес көшпенділерінің мәдени дәстүрлеріне қатысты ғылыми көзқарастар кешенді түрде сараланып, олардың негізгі бағыттары мен ерекшеліктері айқындалған. Осы арқылы зерттеу түркология, тарихнама және мәдениеттану салаларының теориялық-методологиялық негіздерін толықтыруға ықпал етеді. Сонымен қатар, түркітілдес көшпенді халықтардың тарихи-мәдени мұрасын зерделеу негізінде Орталық Азия өркениетінің әлемдік тарихтағы орны мен рөлін жаңа ғылыми тұрғыдан бағалауға мүмкіндік жасалған.

			Диссертация нәтижелері көшпенділер өркениетінің тарихи-мәдени ерекшеліктерін объективті түсіндіруге және түркі халықтарының ортақ өркениеттік сабақтастығын ғылыми негізде пайымдауға жағдай туғызады.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі:	Өзі жазу принципі: Диссертациялық жұмыс автор тарапынан өз бетінше орындалған. Жұмыстың мәтінінде авторлық көзқарас пен зерттелген ғылыми әдебиеттерге сыни тұрғыдан қарау анық байқалады. Ғылыми ізденістегі дербестік деңгейі жоғары екені бірнеше аспектілермен дәлелденеді: түрік, қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі арнайы әдебиеттерге кешенді шолу жасалуы, эмпирикалық тарихи деректерді зерттеу жүргізілуі, алынған деректерге сапалық талдау жасалып, нәтижелерге авторлық интерпретация ұсынылуы. Сонымен қатар, зерттеу нәтижелері бойынша жарық көрген 8 (сегіз) ғылыми жарияланым бұл жұмыстың ғылыми құндылығы мен автордың зерттеуге белсенді қатысуын айғақтайды.
		1) жоғары;	
		2) орташа;	
		3) төмен;	
		4) өзі жазбаған.	
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі:	Диссертациялық жұмыстың тақырыбы қазіргі ғылымдағы тарих, шығыстану және түркітану салалары бойынша оқу және анықтамалық басылымдармен қатар, этнография, этнология, мәдени (элеуметтік) антропология, түркі филологиясы, археология және басқа да сабақтас пәндер аясында пайдалануға ұсынылады. «Түрік тарихнамасындағы Орталық Азия түркітілдес көшпенділерінің мәдени дәстүрлері» тақырыбындағы диссертациялық жұмыстың өзектілігі қазіргі гуманитарлық ғылымдардағы түркі өркениетін, көшпенділер мәдениетін және Орталық Азия халықтарының тарихи-мәдени мұрасын жаңаша ғылыми тұрғыдан зерделеу қажеттілігімен айқындалады. Соңғы жылдары түркі халықтарының ортақ тарихи тамырларын,
		1) негізделген;	
		2) ішінара негізделген;	
		3) негізделмеген.	

			мәдени сабақтастығын және өркениеттік ерекшеліктерін кешенді зерттеуге деген қызығушылық артып келеді. Осыған байланысты түрік тарихнамасында Орталық Азия түркітілдес көшпенділерінің мәдени дәстүрлерінің қалай қарастырылғанын талдау ғылыми тұрғыдан маңызды болып табылады.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды:	Зерттеу жұмысының құрылымы, мазмұндық бөлімдері және пайдаланылған материалдары диссертация тақырыбына толық сәйкес келеді. Морякова Малика Темирхановна Орталық Азияның түркітілдес көшпелі халықтарының мәдени дәстүрлерін ғылыми, теориялық тұрғысынан талдап, тақырып шеңберіндегі негізгі ғылыми мәселелерді кең қамтыған. Зерттеу міндеттері мен алынған нәтижелер өзара үйлесім тауып, тақырыптың мазмұнын тереңнен ашуға бағытталған. Осыған орай, диссертацияның мазмұны ғылыми жұмыстың атауына толық сай келеді деп сенімді түрде тұжырымдауға болады. Зерттеу жұмысы кіріспеден, үш бөлімнен, қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімі мен қосымшадан тұрады.
		1) айқындайды;	
		2) ішінара айқындайды;	
		3) айқындамайды.	
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді:	Зерттеудің мақсаты – республикалық кезеңдегі түрік тарихнамасындағы Орталық Азияның көшпелі түркі халықтарының мәдени дәстүрлерін зерттеуді ұйымдастыру ісін, кадрлар мәселені зерттеу барысын, нәтижелерін және тақырыпқа байланысты орныққан тарихнамалық үдерістің негізгі кезеңдерін талдау. Міндеттері:
		1) сәйкес келеді;	1. XX ғасырдың 20-жылдарындағы түрік тарих ғылымының шығыстанудың іргелі салаларының бірі ретіндегі дамуының басты факторлары – инфрақұрылым (институционалдық негіздері), саяси-идеологиялық платформа және методологиялық ұстанымдар сынды мәселелерді талдау;
		2) ішінара сәйкес келеді;	
		3) сәйкес келмейді.	

			2. Орталық Азия көшпелі түркі халықтарының мәдени дәстүрлерін зерттеудегі «Türk Tarih Kurumu» – «Түрік тарих қоғамының» (әрі қарай – ТТҚ) орны мен рөлін саралау; 3. Мәселенің тарихнамасындағы «ұлттық» және «иммигранттық» ғылыми-зерттеу бағыттарының орны мен үлесін ғылыми негіздеп айқындау; 4. XX ғасырдың екінші жартысында түрік және шетелдік қазақ ғалымдарының ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізудің барысының, нәтижелерінің және ерекшеліктерінің аналитикалық сипаттамаларын жасау; 5. XX ғасырдың 90-жылдарынан бергі қазіргі түрік тарихнамасындағы мәдени дәстүр мәселесінің зерттелуі және оның нәтижелеріне талдау жүргізу. Зерттеу міндеттері қойылған мақсатқа жүйелі түрде қол жеткізуге мүмкіндік беретін ғылыми-теориялық қадамдарды кезең-кезеңімен нақтылап көрсетеді. Олар диссертациялық жұмыстың құрылымымен, зерттеу логикасымен тығыз байланыста өрбіген. Осыған байланысты, жұмыстың мақсаты мен міндеттері тақырыппен толық үндесіп, зерттеу аясын дәл анықтайды және диссертациялық жұмыстың мазмұндық негізін сенімді айқындайды деп бағаланады.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан:	Диссертациялық жұмыстың кіріспе, негізгі және қорытынды бөлімдері өзара мазмұндық және логикалық сабақтастықта құрылып, зерттеу мақсаты мен міндеттеріне толық сәйкес келеді. Жұмыстың жалпы құрылымы ғылыми зерттеу талаптарына сай жүйеленіп, тақырыптың біртіндеп ашылуына, негізгі идеяның тұтас көрініс табуына мүмкіндік береді. Кіріспе бөлімде зерттеудің өзектілігі, нысаны, пәні, мақсаты мен міндеттері нақты әрі дәл тұжырымдалып, зерттеудің әдіснамалық және теориялық негіздері
		1) толық байланысқан;	
		2) ішінара байланысқан;	
		3) байланыс жоқ.	

			айқындалған. Негізгі бөлімде түркітілдес көшпелі халықтарының мәдени дәстүрлеріне қатысты тарихнамалық зерттеулер талданған. Ал қорытынды бөлімде зерттеу нәтижелері жинақталып, қойылған мақсат пен міндеттерді толық орындағаны дәлелді түрде көрсетілген. Диссертациялық жұмыстың бөлімдері арасында мазмұндық тұтастық пен логикалық сабақтастық сақталған, бұл зерттеудің ғылыми деңгейін, құрылымдық жүйелілігін және ішкі логикасының бірізділігін көрсетеді. Жұмыста қарастырылған мәселелердің өзара байланысы мен ойдың дәйекті дамуы зерттеу құрылымының ғылыми талаптарға сәйкес ұйымдастырылғанын дәлелдейді. Сонымен қатар, зерттеу барысында қол жеткізілген нәтижелердің теориялық және практикалық маңызы нақты ғылыми тұжырымдар арқылы негізделген. Осыған байланысты диссертациялық жұмыстың барлық бөлімдері мазмұндық және логикалық тұрғыдан өзара үйлесім тапқан, ал зерттеу құрылымы толыққанды әрі академиялық талаптарға сай жүйеленген деп бағалауға болады.
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:	Диссертациялық жұмыста ұсынылған жаңа тәсілдер мен әдістемелік шешімдер теориялық тұжырымдар қарастырылып, дәлелді түрде негізделген. Автор зерттеудің әдіснамалық және теориялық негізін шетелдік және отандық ғалымдардың ғылыми еңбектері, зерттеуге ғылыми және объективті көзқараспен қарауға мүмкіндік беретін жалпы ғылыми және арнайы әдістер жиынтығы құрайды. Автор ұсынған тұжырымдар мен нәтижелер құрылым ішіндегі өзара байланыс арқылы бекітілген, бұл диссертацияны толыққанды ғылыми еңбек ретінде сипаттауға мүмкіндік береді. Бұл зерттелетін мәселенің
		1) сыни талдау бар;	
		2) талдау ішінара жүргізілген;	
		3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген;	
		4) талдау жоқ.	

			өзектілігін растау және белгілі бір ғылыми мәселені шешу үшін барынша толық фактілерді талап етеді.
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма?	Морякова Малика Темирхановнаның диссертациялық жұмысында ұсынылған ғылыми нәтижелер мен ережелер толықтай жаңалық сипатында. Диссертацияның тақырыбы жаңа нәтижелерді ғылыми айналымға енгізуге бастама болып отыр. Ғылыми жұмыста алғаш рет түрік тарихнамасындағы Орта Азиядағы түркі тілдес халықтардың көшпенділік дәстүрлерін зерттеудегі бағыттарының ғылыми және идеологиялық негіздері анықталады. Түрік тарихнамасын «ұлттық» және «иммигранттық» деп екі топқа бөліп, олардың түркі халықтарының мәдени дәстүрлерін зерттеуге қосқан үлестерін еңбектеріне жан-жақты терең талдау жасайды. Түрік тарихнамасындағы қазақ халқына қатысты тарихи деректерді табуы – диссертацияның ғылыми нәтижелерінің басты жаңалығы деп есептеледі. Осыған орай, жұмыс нәтижелері мен ғылыми ережелері толығымен жаңа деп бағаланады.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?	
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Морякова Малика Темирханқызының диссертациялық зерттеуінде ұсынылған қорытындылар толығымен жаңа болып саналады. Зерттеу нысаны ретінде алған тақырыбы шығыстану, тарихнама және этнология салаларындағы пәнаралық зерттеу бағыты ретінде алғаш рет қарастырылады. XX ғасырдың 20 – 30 жылдарында көшпелі түркі халықтарының дәстүрін, әдет-ғұрыптарын, наным-сенімдерін жүйелі түрде зерттейтін ғылыми орта қалай қалыптасқанын нақты зерттеу еңбектеріне талдау жасай отырып ашып көрсетеді. Түрік тарихнамасындағы іргелі бағыттардың бірі ретіндегі негізгі факторлар ретіндегі саяси және идеологиялық факторлардың маңызын ашып көрсетеді.

			Мұстафа Кемал Ататүріктің бастамасымен жүргізілген реформалардың түрік тарих ғылымының дамуын өзі қарастырып отырған түркі халықтарының мәдениетін зерттеудегі көріністері арқылы зерттеп, кезеңдерге бөліп, негізгі бағыттарын айқындап береді. Бұл жұмыста ұсынылған теориялық пайымдар мен практикалық қорытындылар белгілі ғылыми ұғымдарды жаңа мазмұнмен толықтыра отырып, оларды ұлттық мәдениет пен тілдің тоғысқан күрделі жүйесі аясында жаңаша қырынан көрсетеді. Бұрын зерттелмеген тарихнамалық «ұлттық» және «иммигранттық» бағыттарды салыстыру арқылы зерттеу – автордың дербес ғылыми ұстанымының, жаңашыл тәсілінің көрінісі. Осы себепті, диссертациялық жұмыстың қорытындылары мазмұны мен ғылыми маңыздылығы тұрғысынан толығымен жаңа деп сенімді түрде бағаланады.
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?	Морякова Малика Темирхановнаның диссертациялық зерттеуі тарихнама, этнография, мәдениеттану бағытында орындалғанымен, оның нәтижелері ұлттық мәдени мұраны басқару, жаңғырту және жүйелеу бойынша жаңа әрі негізделген басқарушылық шешімдер ұсынатын сипатқа ие. Техникалық және технологиялық шешімдер диссертация тақырыбының өзектілігі мен маңыздылығымен анықталады. Зерттеуде ұсынылған шешімдер (әртүрлі тілдердегі материалдарды және мұрағаттық дереккөздерді пайдалану, тарихи деректерді жариялаудың этикалық қағидалары) ішінара жаңа (75%), теориялық және практикалық тұрғыдан негізделген ұсыныстар, зерттеудің қазіргі жағдайына сәйкес келеді.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	

6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (куоолитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	Диссертациялық жұмыстың негізгі қорытындылары гуманитарлық ғылымдарға тән сапалық (qualitative research) әдістер негізінде жан-жақты дәлелденген. Морякова Малика Темирхановна тұжырымдаған негізгі қорытындылар ғылыми дәлелдерге және тарихи және жаңғырту процестері тұрғысынан әдіснамалық тұрғыдан негізделген, себебі олар әртүрлі мәдени элементтерді кешенді теориялық талдауға негізделген. Бұл зерттеу нәтижелерін ғылыми тұрғыдан сенімді және практикалық маңызды деп бағалауға мүмкіндік береді. Сондықтан барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан ауқымды дәлелдемелерде негізделген деп толық сеніммен айтуға болады.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 7.2 Тривиалды ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жаңа ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес.	Зерттеу барысында қол жеткізілген нәтижелерге сүйене отырып, диссертанттың ұсынған қағидаттарға тоқталсақ: 7.1 Ғылыми жұмыста қағидаттар дәлелденген. 7.2 Ғылыми жұмыста қағидаттар тривиалды емес. 7.3 Ғылыми жұмыста қағидаттар жаңа. 7.4 Ғылыми жұмыстағы қағидаттардың қолдану деңгейі кең ауқымды. 7.5 Ғылыми жұмыстағы қағидаттар алты мақалада дәлелденген. Соның ішінде, екі мақала Scopus ғылыми дерекқоры базасына кіретін басылымда, үш мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитетінің басылымдарда, үш мақала халықаралық ғылыми конференциялардың материалдар жинақтарында жарияланған.

		7.4 Қолдану деңгейі:	
		1) тар;	
		2) орташа;	
		3) кең	
		4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес.	
		7.5 Мақалада дәлелденген бе?	
		1) ия;	
		2) жоқ	
		3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	
	Дәйектілік қағидаты.	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған:	Морякова Малика Темирхановнаның диссертациялық жұмысында пайдаланылған әдіснамалық негіздер нақты әрі жүйелі түрде сипатталып, зерттеу мақсаты мен міндеттеріне толық сәйкес келеді. Автор тарихнамалық зерттеу әдістерінің (контекстуалдық-концептуалдық, тарихи-салыстырмалық, сипаттамалық, хронологиялық т.б.) мүмкіндіктерін ғылыми орнымен қолдана отырып, оларды теориялық ұстанымдармен ұтымды ұштастырған. Зерттеу жұмысы әдіснамалық жағынан негізделген және жеткілікті түрде егжей-тегжейлі сипатталған. Зерттеу барысында пайдаланылған деректер – мәдени дәстүрлер, соның ішінде салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарға қатысты еңбектер, тарихи-мәдени және этнографиялық, тарихнамалық зерттеулер, сондай-ақ архив материалдары – барлығы ғылыми сенімділік талаптарына сай келеді. Бұл деректердің мазмұндық және құрылымдық дәйектілігі жұмыстағы теориялық пайымдар мен тұжырымдардың негізділігін арттыра түсіп, зерттеу нәтижелерінің дәлелділігін қамтамасыз етеді. Осыған орай, диссертацияда қолданылған әдіснама
	Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	1) ия;	
		2) жоқ.	

			мен дереккөздер толық негізді және сенімді деп бағалауға болады.
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:	Диссертациялық жұмыстың нәтижелері зерттеу мақсаттарына сәйкес келетін бірқатар заманауи әдістерді қолдану арқылы алынды. Компьютерлік технологияны пайдалану сөзсіз, ал архив құжаттары мен материалдарды қоса алғанда, дереккөздер заманауи технологиялар мен әдістерді қолдана отырып цифрландырылды.
		1) ия;	Диссертациялық жұмыстың рәсімделу мәдениеті жоғары деңгейде, мазмұндық жағынан жүйелі түрде ұсынылған.
		2) жоқ.	Автор мәтіндік және визуалды мәліметтерді ұштастыра отырып, ғылыми нәтижелерді түсінікті әрі құрылымды түрде ұсынуға қол жеткізген.
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):	Морякова Малика Темирхановнаның диссертациялық жұмысында ұсынылған теориялық қорытындылар зерттеу әдістері арқылы эмпирикалық деректермен дәлелденіп, жүйелі түрде негізделген. Диссертациялық жұмыстың методологиялық негізін шығыстану және этнология ғылымдарында жасақталған «тарихнама», «мәдениет» және «мәдени дәстүрлер» ұғымдары құрайды. Сонымен қатар, автор енгізген теориялық тұжырымдар кіріспенің теориялық-методологиялық негізі бөлімінде және визуалды түрде кестелер мен схемалар, қосымша бөліміндегі карталар мен фотосуреттер арқылы көрнекіленіп, олардың қолданбалы деңгейдегі дәлелділігін күшейткен. Теориялық қорытындылар, модельдер және анықталған заңдылықтар жалпы алғанда эксперименттік жұмыстармен дәлелденіп расталды, яғни бірнеше архив материалдарымен жұмыс істеуде және ғылыми мақалаларды жариялануында айқын көрінеді.
		1) ия;	Осыған орай, диссертациялық жұмыста ұсынылған теориялық тұжырымдар мен заңдылықтар қазіргі ғылыми
		2) жоқ.	

			талаптарға сай тарихнамалық, эмпирикалық негізде дәлелденіп, ғылыми тұрғыда расталған деп сенімді түрде тұжырымдауға болады.
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған.	Зерттеу жұмысында автордың негізгі ойлары қарастырылып отырған тақырыпқа қатысты қазіргі заманғы және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталады. Жасалынған маңызды тұжырымдар мен ғылыми мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған. Автор тарих, шығыстану, тарихнама, этнография, мәдениеттану және т.б. салаларындағы түрік, орыс (советтік), ағылшын тілдеріндегі іргелі еңбектерге сүйене отырып, өз ой-пікірі мен көзқарасын ғылыми негізде дәлелдеген. Теориялық тұғырлар мен салыстырмалы талдаулар тиісті деректермен қамтамасыз етілген.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз.	Диссертацияда пайдаланылған ғылыми әдебиеттер мен деректер зерттеліп отырған тақырып бойынша толыққанды әдеби шолу жасау үшін жеткілікті. Автор тақырыпқа қатысты отандық және шетелдік зерттеушілердің еңбектеріне аналитикалық және сыни шолу жүргізген. Зерттеудің бағытына сай келетін тұжырымдар мен көзқарастар ғылыми дәйектермен нақтыланған, дереккөздермен негізделген. Жалпы алғанда, диссертант ғылыми мәселені зерттеу үшін қажетті әдеби базаны толық меңгерген және оны орынды пайдаланған. Осыған орай, диссертациялық жұмыстағы әдеби шолу мазмұны мен құрылымы тұрғысынан жеткілікті және ғылыми талаптарға толық сай деп бағалауға болады.
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы:	Диссертацияның әдіснамалық және теориялық негізін түрік зерттеушілерінің және қазақ, орыс пен шетелдің ғалымдардың ғылыми еңбектері, зерттеуге ғылыми және
		1) бар;	
		2) жоқ.	

			объективті көзқараспен қарауға мүмкіндік беретін жалпы ғылыми және арнайы әдістер жиынтығы құрайды. Жұмыстың теориялық маңыздылығы Орталық Азиядағы түркітілдес көшпенділердің мәдени дәстүрлерін зерттеуге қатысты түрік зерттеушілерінің тарихнамалық материалдарына талдау жасалуында.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары:	Морякова Малика Темирхановнаның диссертациялық жұмысында ұсынылған практикалық тұжырымдар мен ұсыныстар жаңалыққа ие және өзектілігі жоғары.
		1) ия;	Зерттеу жұмысының практикалық маңызы. түрік тарихнамасында қарастырылған Орталық Азия түркітілдес көшпенділерінің мәдени дәстүрлеріне қатысты ғылыми тұжырымдарды жүйелеу және оларды отандық ғылыми айналымға енгізу мүмкіндігімен айқындалады. Диссертация нәтижелері түркология, тарих, шығыстану, тарихнама, этнология және мәдениеттану салаларындағы ғылыми зерттеулерді толықтыруға және жаңа бағыттағы ізденістердің дамуына негіз бола алады.
		2) жоқ.	Сонымен қатар зерттеу деректері мәдениеттану, этнография, түркітану салаларындағы зерттеушілердің назарын аударуы мүмкін. Болашақта зерттеу нәтижелері гуманитарлық ғылымдар бойынша монографиялар мен оқулықтарға негіз бола алады. Жұмыстың тұжырымдары мен ғылыми қорытындылары Орталық Азия көшпенділерінің мәдени мұрасын объективті бағалауға, тарихи сананы жаңғыртуға және түркі өркениетінің сабақтастығын ғылыми тұрғыдан негіздеуге практикалық үлес қосады. Сондықтан зерттеу практикалық маңызы бар және қолдану аясы кең деп толық негізде «иә» деп бағаланады.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма?	Диссертацияда ұсынылған практикалық тұжырымдар мен ұсыныстар жаңалыққа ие және өзектілігі жоғары,
		1) толығымен жаңа;	

		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	этнологиялық және тарихнамалық зерттеулерде практикалық түрде қолдануға маңызды екендігін көрсетеді. Жұмыста түркітілдес көшпелі халықтарының тарихнамалық тұрғыдан түрік, қазақ, орыс, ағылшын тілдеріндегі деректердің кең ауқымы жүйеленіп, салыстырылады.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Диссертациялық жұмысты жазу және ресімдеу сапасы белгіленген академиялық талаптарға сәйкес келеді. Мәтін логикалық баяндалуымен, дәлелдеудің жүйелілігімен және тұжырымдау анықтығымен ерекшеленеді. Жұмыстың құрылымы ғылыми стандарттарға сәйкес, әдебиеттер тізімі дұрыс толтырылған. Жалпы диссертация ғылыми стиль нормаларын ұстануымен және логикалық үйлесімділігімен ерекшеленеді.
11.	Диссертацияға ескертулер		Диссертациялық зерттеу жұмысы жоғары деңгейде орындалғанымен, жұмыстың мазмұнына елеулі әсер етпейтін ескертулерді атап өтуге болады: - Біріншіден, диссертацияның кейбір бөлімдерін кестелермен толықтыруға болатын еді. Яғни аналитикалық фрагменттер ретінде талдау жасау; - Екіншіден, диссертацияда қолданылған әдебиеттер тізімінің саны көп (388 әдебиет), тақырыпқа жанама қатысы бар еңбектер де қолданылған. Дегенмен, бұл ескертулер мен пікірлер зерттеудің ғылыми-теориялық және практикалық мазмұнына нұқсан келтірмейді.
12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың	Морякова Малика Темирхановна «Түрік тарихнамасындағы Орталық Азия түркітілдес көшпенділерінің мәдени дәстүрлері» атты диссертациялық зерттеу жұмысы аясында жариялаған ғылыми мақалаларын талаптарға сай деңгейде жүзеге асырды. Атап айтқанда, Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынатын ғылым и басылымдарда – 3, халықаралық конференциялар материалдарының жинақтарында – 3, Scopus халықаралық базасына енгізілген шетелдік басылымда – 2 мақаласы жарияланды.	

	зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)	
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)	8D02209 – Шығыстану мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған Морякова Малика Темирхановнаның «Түрік тарихнамасындағы Орталық Азия түркітілдес көшпенділерінің мәдени дәстүрлері» атты диссертациялық жұмысы – қазіргі шығыстану, тарих, этнография, түркітану, мәдениеттану ғылымдарының талаптарына сай, теориялық және тарихнамалық тұрғыдан өзекті әрі мазмұнды зерттеу. Жұмыстың нәтижелерін этнология, мәдениетаралық коммуникация, түркология және тарихнама салаларына қатысты жобаларда пайдалануға болады. Құрылымы, әдіснамасы және мазмұндық тереңдігі тұрғысынан бұл жұмыс Шығыстану саласының ғылыми талаптарына толық сәйкес келеді. Осыған байланысты Морякова Малика Темирхановнаның «Түрік тарихнамасындағы Орталық Азия түркітілдес көшпенділерінің мәдени дәстүрлері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысының мазмұны мен ғылыми деңгейі тұрғысынан <i>8D02209 – Шығыстану</i> мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп есептеймін.

Ресми рецензенттер пікірлерінде келесі шешімдердің бірін көрсетеді:

- 1) философия докторы (PhD) немесе бейіні бойынша доктор дәрежесін беру;
- 2) диссертацияны пысықтауға жіберу (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайлардан басқа);
- 3) философия докторы (PhD) немесе бейіні бойынша доктор ғылыми дәрежесін беруден бас тарту

Ресми рецензент:

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Шығыстану кафедрасының профессоры, тарих ғылымдарының кандидаты
(жұмыс орны, ғылыми дәрежесі)

(қолы)

Ильясова З.С.
(Аты-жөні)

